

szczególne rozdziały, względnie punkty danych rozdziałów, np. rozdział 1: Eucharystia jako sakrament przekształcenia w Chrystusa“ (s. 224—33); rozdział 2, paragraf 1: „Jezus Chrystus jako modlący się“. Autor omawiając tutaj modlitwę i pogłębienie życia duchowego chrześcijanina przez obcowanie z Bogiem na modlitwie jako punkt wyjścia bierze życie modlitwy Chrystusa.

Autor uwzględnia również specjalnie naukę o Ciele Mistycznym, o ile ma ona znaczenie dla rozwoju duchowego. Omawia więc specjalnie: „Wzrost chrześcijanina jako członka społeczności“ podkreślając tutaj specjalnie Eucharystię jako sakrament wspólnoty chrześcijańskiej, następnie powszechną miłość bliźniego. Osobno omawia przy końcu tejże trzeciej części zadania apostołskie chrześcijanina.

W IV części poświęconej doskonałości chrześcijanina, a raczej może należałoby przetłumaczyć „pełni chrześcijanina“ (*Die Vollendung des Christen*), autor omawia najpierw doskonałą miłość ku Bogu; i tutaj znowu jako punkt wyjścia bierze miłość ku Bogu w życiu i w nauce Jezusa. Drugi i ostatni rozdział poświęcony jest łaskom mistycznym. Jako istotę mistycznego życia autor podaje doświadczalne przeżycie Boga (*Das Innenwerden Gottes*).

Ks. A. Słomkowski

Karl Rahner, *Schriften zur Theologie*, Bd III (t. I s. 414; II — 399; III — 472), Einsiedeln Zürich Köln 1956, Denziger Verlag.

Trzy tomy Rahnera zawierają szereg artykułów, na które warto zwrócić uwagę czytelnika polskiego. Trudno bowiem sądząc z tytułu dzieła zorientować się, jakie zagadnienia autor opracowuje. Większość artykułów zawartych w tych trzech tomach była już ogłoszona w różnych czasopismach. Słusznie postąpił jednak autor wydając je zbiorowo, gdyż niełatwo znaleźć je w owych czasopismach, a jak wiadomo Rahner podchodzi do zagadnień twórczo i nasuwa szereg refleksji, względnie zmusza do nowego przemyślenia.

Nieemożliwe jest omówić szczegółowo każdy artykuł, ale sądzę, że samo podanie tytułów będzie pożyteczne.

Tom I obejmuje artykuły ściśle dogmatyczne i rozpoczyna się próbą stworzenia nowego podziału w teologii dogmatycznej. (*über den Versuch eines Aufrisses einer Dogmatik*, s. 9—48). Zarys dogmatyki dany przez autora jest niewątpliwie ciekawy, jest jednak bardzo wątpliwe, by się przyjął. Następny artykuł omawia zagadnienie rozwoju dogmatów (*Zur Frage der Dogmenentwicklung*, s. 49—90). Dalsze poświęcone są problemowi Boga

w Nowym Testamencie (*Theos in Neuen Testament*, 91—168), kwestii dzisiejszej chrystologii (*Probleme der Chrystologie heute*, s. 168—222), Niepokalanemu Poczęciu (*Die Unbefleckte Empfängnis*, s. 2223—238), znaczenie dogmatu Wniebowzięcia Najśw. Panny (*Zum Sinn des Assumpta-Dogmas*, s. 239—252).

Encyklika *Humani Generis*, dotycząca między innymi problemu pochodzenia wszystkich ludzi od jednej pary, dała okazję do artykułu „O problemie monogenizmu z punktu widzenia teologicznego” (*Theologisches zum Monogenismus*, s. 253—322). Ostatnie trzy artykuły tego tomu poruszają zagadnienia dotyczące łaski i natury (*Über das Verhältnis von Natur und Gnade*, 323—46; *Zur scholastischen Begrifflichkeit der ungeschaffenen Gnade*, 347—76; *Zum theologischen Begriff der Konkupiszenz*, 377—414).

W drugim tomie zebrał autor szereg artykułów tylko w niewielkiej mierze dogmatycznych, lecz traktujących raczej o zagadnieniach z innych dziedzin.

Problem członkostwa w Kościele według Encykliki Piusa XII *Mystici Corporis Christi* jest tematem pierwszego artykułu (*Die Gliedschaft in der Kirche nach der Lehre der Enzyklika Pius' XII „Mystici Corporis Christi“*, s. 7—94). Następne artykuły omawiają różne zagadnienia: kwestie wolności w Kościele (*Die Freiheit in der Kirche*, 95—114), pobożność osobista i sakramentalna (*Personale und sakramentale Frömmigkeit*, 114—142), zapomniane prawdy o sakramencie pokuty (*Vergessene Wahrheiten über das Bussakrament*, 143—184), kwestie z teologii odpustu (*Bemerkungen zur Theologie des Ablasses*, 185—210), zmartwychwstanie ciała (*Auferstehung des Fleisches*, 211—26).

Dalsze trzy artykuły dotyczą dziedziny etyki. Poruszone są problemy etyki egzystencjalnej (*Über die Frage einer formalen Existenzethik*, 227—46), godności i wolności człowieka (*Würde und Freiheit des Menschen*, 247—278), problemu winy i odpuszczenia winy jako dziedziny granicznej pomiędzy teologią a psychoterapią (*Schuld und Schuldvergebung als Grenzgebiet zwischen Theologie und Psychoterapie*, 279—98). Ostatnie dwa artykuły dotyczą problemu duszpasterskiego w obrębie parafii (*Friedliche Erwägungen über das Pfarrprinzip*, 279—299), oraz apostołstwa świeckich (*Über das Laienapostolat*, 339—73).

Tom trzeci różni się od dwóch poprzednich już samym tytułem, gdzie autor zaznacza, iż chodzi tu o teologię życia duchowego. W tomie tym omówione są różne kwestie, które jest wprost niemożliwością podciągnąć pod wspólny mianownik. Autor sam dzieli je na sześć części. Oto zagadnienia poruszone przez autora: problem stopni doskonałości chrześcijańskiej (*Über das Problem des Stufenweges zur christlichen Vollendung*, 11—34), z teologii

uroczystości Bożego Narodzenia (*Zur Theologie der Weihnachtsfeier*, 35—46), znaczenie człowieczeństwa Chrystusowego dla naszego stosunku do Boga (*Die ewige Bedeutung der Menschheit Jesu für unser Gottesverhältnis*, 47—60), z teologii wyrzeczenia (*Zur Theologie der Entsagung* 61—72), pasja a asceza (*Passion und Aszeze*, 73—104). Przez pasję rozumie autor nie tylko cierpienie Chrystusa lecz wszystko to, co na ogół nazywamy cierpieniem, bólem, troską, lękiem, śmiercią.

W dalszym ciągu omawia autor: doświadczenie łaski czyli przeżycie łaski (*Über die Erfahrung der Gnade*, 105—110), Kościół świętych (*Die Kirche der Heiligen*, 111—26), dobrą intencję (*Über die gute Meinung*, 127—54), dogmat Niepokalanego Poczęcia Najśw. Marii Panny i nasza pobożność (*Das Dogma von der Unbefleckten Empfängnis Mariens und unsere Frömmigkeit*, 155—168). W ostatnim artykule tej części (*Trost der Zeit*, 169—190) omawia autor korzyści, jakie chrześcijanin odnosi z przeżywania życia doczesnego, nawet jeżeli chwilowo przez ciężki grzech utracił zasługę.

Część druga dotyczy pewnych problemów związanych z sakramentologią. Pod kątem widzenia praktycznym omawia autor: Eucharystia a cierpienie (*Eucharistie und Leiden*, 191—202), przemówienie z okazji odnowienia przyrzeczeń uczynionych w dniu święceń kapłańskich (*Priesterweihe-Erneuerung*, 203—210), sens częstej spowiedzi dewocyjnej (*Vom Sinn der häufigen Andachtsbeichte*, 211—226), problemy spowiedzi (*Beichtprobleme*, 227—248).

W ostatnich czterech częściach zebrał autor szereg różnorodnych artykułów. Omawia więc: posłannictwo do modlitwy (249—262), wieczorną rozmowę duchową o śnie, modlitwie i innych rzeczach (263—284), życie kapłańskie (285—312), oddanie się osoby świeckiej pracy apostołskiej (312—328), ignacjańską mistykę radości ze świata (329—48), kapłan i poeta (jest to przedmowa do wierszy o kapłaństwie pisanych przez Jorge Blajot TJ, s. 349—378), prolegomena do teologii kultu Serca Jezusowego (379—90), niektóre tezy z teologii kultu Serca Jezusowego (391—418), chrześcijanin a jego niewierzący krewni (419—40), o nawróceniach (441—455), nauka jako „wyznanie“ (455—72).

Ks. Antoni Słomkowski